

Розділ IV

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕДІАКОМУНІКАЦІЙ

УДК 811.161.2:81'373.47

Тетяна Коваль
(Херсон)

СТИЛІСТИЧНІ ФІГУРИ ЯК ОСОБЛИВІ ЗАСОБИ УВИРАЗЕННЯ МЕДІАТЕКСТУ

Досліджено особливі синтаксичні конструкції, які в сучасному медіатексті використовують з метою увиразнення та експресивізації, подано загальну характеристику стилістичних фігур у газетному тексті. Розкрито такі поняття, як еліпс, інверсія, парцеляція, замовчування, плеоназм, рефрен, проаналізовано роль стилістичних фігур, що є наслідком свідомого вибору, спеціального розрахунку автора з метою впливу на читача. У науковій розвідці доведено, що стилістичні фігури є однією з експресивно-виражальних домінант газетної мови, суттєвою частиною її образного слововживання. Окрім того, використання стилістичних фігур сприяє поглибленню змістової структури твору.

Ключові слова: *стилістичні фігури, еліпс, інверсія, парцеляція, замовчування, плеоназм, тавтологія, рефрен.*

Актуальність теми наукової розвідки зумовлена тим, що сьогодні в дискурсі преси посилилася тенденція до увиразнення, експресивізації та зосередженість на функції впливу медіатексту. Для цього журналісти та публіцисти використовують особливі синтаксичні конструкції, що відзначаються оригінальністю, своєрідністю, динамічністю.

Метою статті є дослідити використання стилістичних фігур для увиразнення сучасного газетно-публіцистичного дискурсу. Завдання: проаналізувати роль еліпсу, інверсії, парцеляції, замовчування, плеоназму, рефрену в процесі поглиблення змістової структури твору.

У лінгвістичних дослідженнях кінця ХХ – початку ХХІ століття стилістична семантика домінує над формально-граматичним підходом до вивчення синтаксичних одиниць, а поняття "стилістичний синтаксис" та "експресивний синтаксис" стали важливою частиною теорії мови й лінгвістичного дослідження художнього твору. В. Ващенко зазначав, що саме в синтаксичній будові мови закладені особливо великі можливості для стилістики [1, с. 134].

Стилістичні особливості синтаксису розглядали в своїх фундаментальних працях Ш. Баллі, І. Білодід, Л. Булаховський, В. Виноградов, Г. Винокур, О. Пешковський, О. Потебня, О. Шахматов та ін. Стилістичний синтаксис і фігури експресивного синтаксису в художніх текстах досліджували Н. Арутюнова, В. Ващенко, І. Грицютенко, П. Дудик, А. Коваль, В. Кононенко, Б. Ларін, Л. Мацько, В. Мельничайко, М. Пилинський, В. Русанівський, Г. Солганик, Н. Сологуб, О. Ткач, Н. Тоцька, В. Чабаненко, І. Чередниченко та інші дослідники.

Стилістичні фігури – це специфічні побудови, що відхиляються від звичайного синтаксичного типу й дають оригінальну форму для образного вираження думок і почувань людини. Вони є наслідком свідомого вибору, спеціального розрахунку автора з метою впливу на читача; можуть виконувати різноманітні функції, зокрема, індивідуалізувати чи типізувати мовлення, виділяти окремі слова або частини фрази, особливо важливі в

смісловому відношенні, виконувати композиційну функцію емоційного увиразнення тощо [3, с. 223].

У газетному дискурсі стилістичні фігури сприяють увиразненню лексичних засобів, посилюють їх емоційно-експресивні можливості. Здебільшого використовують такі з них: еліпс, інверсія, парцеляція, замовчування, повтор, плеоназм, тавтологія, асиндетон, рефрен тощо. Вони є найбільш продуктивними в мові мас-медіа, тому ми приділили значну увагу їх аналізу.

Еліпс (гр. *elleipsis* "нестача") – стилістична фігура, побудована на пропуску, відсутності у тексті тієї чи тієї мовної одиниці, зрозумілої з контексту; структурна неповнота синтаксичної конструкції. Надає газетному тексту динамічності, більшої виразності, посилює його експресивність [4, с. 236]. У мові медіа найчастіше використовують еліптичні конструкції, що виражають наказ, заклик, привітання, подяку, прохання, побажання тощо. Вони вимовляються здебільшого з окличною інтонацією й мають досить усталене морфологічне вираження, тому їх можна вважати власне-окличними реченнями. Напр.: "Віри – на кожен день, надії – на завтра, щастя – назавжди!" (Новий день. – 20.01.2011. – С. 16); "Дитячій праці – "червону картку!" (Гривна. – 01.07.2010. – С. 6); "Захистимо селян – захистимо Україну!" (Гривна. – 14.06.2011. – С. 8).

Еліптичні конструкції надають висловлюванню динамічності, експресивної виразності, створюють інтонації живого, схвильованого, невимушеного усного мовлення, передаючи стан персонажа або ставлення автора до зображуваного, наприклад: "Стратегічний план Президента і уряду – здорові покоління громадян" (Україна молода. – 27.05.2009. – С. 5); "Цей день об'єднує мільйони. А отже, смерть відійшла. Ми – живі. Ми – держава. Ми перемогли" (Україна молода. – 25.11.2008. – С. 5); "Україна – у глухому куті. Сусаніних – безліч. Мойсеїв – катма" (Україна молода. – 13.11.2010. – С. 5).

Еліптичні конструкції в газетному дискурсі виступають засобом його динамізації; вони сконденсовано і легко виражають думку, надають мовленню емоційного забарвлення. Відсутність чи й безпосереднє вилучення з цих конструкцій дієслова-присудка дозволяє виділити найважливіше, на чому повинна акцентуватися увага в публікації. Особливо це стосується газетних заголовків та підзаголовків, які насамперед привертають увагу читача і певною мірою емоційно настроюють його на читання самої статті. Напр.: "Валіза, вокзал – Європа?" (Україна молода. – 10.01.2009. – С. 6); "Шістнадцять кроків – і політ" (День. – 15.02.2011. – С. 2); "Людяність – ознака якості" (День. – 14/15.01.2011. – С. 17); "Найкомфортніше – у Відні, найгірше – в Багдаді, а як в Україні – вирішуйте самі" (Україна молода. – 27.05.2009. – С. 6).

Інверсія (лат. *inversio* "перевертання, переміщення") – стилістична фігура, побудована на порушенні того порядку слів у реченні, який здається нормованим, звичайним, з метою посилення виразності та експресії [4, с. 241]. Інверсія індивідуалізує й емоційно увиразнює мовлення. Але основна її функція полягає не в цьому. Синтаксично інверсований порядок членів речення служить передусім для виділення окремих, найвагоміших у контексті цього висловлювання слів. Інверсоване слово за рахунок того, що потрапляє в незвичну для нього синтаксичну позицію, мимоволі привертає й затримує на собі більше уваги. Напр.: "Нажитися спекулянтам на наших мозолях не дам", "Це брехня справжнісінька" (Україна молода. – 27.05.2009. – С. 5); "Спиртне навіть якось особливо в горлянку ллється" (Україна молода. – 13.11.2008. – С. 6); "Сюди приносили з поклоном плоди своєї натужної праці слуги партії" (День. – 19.08.2010. – С. 4).

За рахунок інверсії автор перерозподіляє смислове навантаження слів і виводить висловлювання з нейтральної площини в емоційно-експресивну. Інверсія служить засобом увиразнення викладу й підвищує емоційну насиченість тексту. Напр.: "Яскрава, цікава, весела й зелена. У Харківській обласній дитячій лікарні № 1 відкрилася казкова кімната" (Газета по-українськи. – 21.11.2008. – С. 23); "І перша крапля крові, а точніше, перші синці поховали ту революцію. І тому нинішня мала бути саме такою, якою вона й виявилася, –

мирною, переможною і, можливо, трохи компромісною" (Дзеркало тижня. – 11.12.2009. – С. 8).

Чимало газетних висловлювань побудовано на інверсії, але суто газетній. Її специфіка – це динамічний спад (від початку до кінця конструкції) або, навпаки, динамічне наростання (від середини до кінця конструкції). Актуалізація інверсивними засобами виявляється у винесенні комунікативно вагомої частини на початок чи кінець речення, найчастіше у заголовках. Напр.: "На талановитих жінках духовність і тримається" (Голос України. – 10.11.2010. – С. 12); "Запрягають хлопці вітер" (Україна молода. – 10.01.2009. – С. 7).

Парцеляція (франц. *parceller* "ділити на дрібні частини") – це важливий стилістичний прийом, що полягає у сегментації змісту висловлювання на окремі частини – інтонаційно-змістові одиниці, які йдуть одна за одною після роздільної паузи (на письмі крапка). Тим самим сегментовані уривки виразнюються, тобто актуалізуються [4, с. 242].

У газетному дискурсі парцеляцію використовують як спеціальний прийом, який надає синтаксичним конструкціям невимушеності та природності і сприяє цим їх експресивності. Напр.: "А на високих вівтарях лиш вітер свище. І тріпоче самотня свічка. Колись Поета не допустили з його чистою офірою, то він з'явився свічкою. Щоб нагадувати, що є високі цілі. (День. – 19.08.2010. – С. 4); "Цього його листа потрібно обов'язково переписати. Вражаюче! Чехов пише... Пише про порядність. Про людяність. Про чоловіка і жінку..." (Дзеркало тижня. – 30.01.2010. – С. 8).

Парцельовані конструкції містять імпліцитний зміст висловлювання, за рахунок чого вони стають семантично місткими, максимально виразними. І саме це є головним у газетному матеріалі, про що сигналізує заголовок завдяки парцеляції – скомпресовано. Напр.: "Потрібна Українська мрія. І дія" (День. – 14/15.01.2011. – С. 4); "Прошу Яценюка. Підготуватися Тимошенко..." (Україна молода. – 13.11.2008. – С. 5).

За допомогою парцельованих конструкцій автор може розширити інформаційну насиченість речення, інтенсифікувати змістове навантаження його другорядних членів, надати їм виразності. Напр.: "Наступного ранку він [О. Мазуренко] піднявся на Чернечу. Його зустріли майже на офіційному рівні... Але вони мовчали. Говорив він. Про Україну, про Шевченка, про Гірника, про себе, про всіх нас. А потім він по-біблейськи розділив із нами свій хліб-коровай. Підходили люди, він і їм давав" (День. – 4.08.2008. – С. 8). Парцеляція гармонізує конструкцію складної структури та порівняно великої протяжності, робить фразу динамічнішою.

Замовчування як стилістична фігура являє собою обірване речення. Автор свідомо не закінчує думки, залишаючи читачеві змогу здогадатися, домислити, про що йдеться [4, с. 236]. Найчастіше в газетному дискурсі цю фігуру використовують у заголовках. Напр.: "Сиджу я якось із Мадонною..." (Україна молода. – 10.01.2009. – С. 13); "Навіть "рибні королі" бувають големи..." (Гривна. – 26.01.2010. – С. 18); "Христа теж не помічали..." (День. – 15.02.2011. – С. 4); "Горіла Феміда, палала..." (Україна молода. – 22.01.2009. – С. 3). Цією фігурою також послуговуються для передачі незавершених роздумів, напруженого психологічного стану мовця чи головного персонажа: "Залишилося небагато часу, аби зрозуміти – ця влада також тільки обіцятиме, чи ...?" (Україна молода. – 27.05.2009. – С. 5); "Паніка була тоді, дощ, човен перевантажили. Може, якщо б зверху не накривали... Перепливали Прут на моторному човні... Все на моїх очах... Вода в середину хлюп-хлюп, паніка почалася, крики, пiski... Та й по всьому. Секундне діло... нічого не можна було зрозуміти..." (День. – 31.10.2009. – С. 4).

Плеоназм (гр. *pleonasmos* "надмірність") являє собою подвоєння близькозначних лексичних одиниць: *братик-голубчик, ждати-чекати, любя-мила, сякі-такі, такий-сякий, тишком-нишком, цілющий-живущий*. Ця стилістична фігура характерна для народної творчості [4, с. 239]. У газетному дискурсі використовується як засіб стилізації під фольклорні зразки та з метою створення іронічного тону оповіді. Напр.: "Мазепа є зрадником (зрадником Росії, звичайно, а не українського народу), ось зі шведами злягався, такий-сякий, анафема йому!" (День. – 14.08.2011. – С. 4); "Тишком-нишком від дітей і педагогів просторе

приміщення у центрі міста "прибилося" до одного з місцевих заводів і стало власністю підприємливого депутата міської ради" (Гривна. – 12.10.2010. – С. 2); "Олександр Мазуренко того ж таки 2000 року накреслив собі маршрут "Луганськ – Ужгород", зібрав *сякі-такі* пожитки, попрощався на всяк випадок з родиною та й вирушив" (День. – 4.08.2009. – С. 8).

Рефрен (франц. *refrain*) – уривок тексту, який час від часу повторюється, допомагаючи тіснішому об'єднанню його компонентів і наголошуючи на певному аспекті думки [4, с. 242]. Напр.: "Нагадавши про те, як часто лунають закиди у *невідповідності ідеалам Майдану*, Президент навів приклади дій уряду: "Ми три роки витратили на те, щоб провести реформу освіти – і за один день уряд це поставив під сумнів. *Це що, ідеї Майдану?* Рік тому Прем'єр сказала: "Ми перейдемо на професійну армію з 2008 року". Сьогодні ми вже відмовилися від переходу з 2010 року. *Це – не Майдан!* Сьогодні Держкомзем очолює тричі судима людина! У якої було три ходки! *Це так Майдан сказав?* Держкомлісом керує комуніст, і "Турбоатом" ... хочуть передати російському бізнесу – *хіба це Майдан заповідав?* Ні, так у владі працюють авантюристи!" (Україна молода. – 2.12.2008. – С. 3).

Таким чином, стилістичні фігури є однією з експресивно-виражальних доміант газетної мови, суттєвою частиною її образного слововживання, що безпосередньо слугує поглибленню змістової структури твору, допомагає налагодити активний, живий контакт із зацікавленим читачем. Переплітаючись із тропами, стилістичні фігури надають образної художності, розкривають нові грані семантичних відтінків слів, створюють яскраве, емоційно-насичене газетне мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко В. С. Стилістичні явища в українській мові / В. С. Ващенко. – Харків : Вид-во ХДУ, 1958. – 228 с.
2. Галич О.А. Теорія літератури / О. А. Галич, В. М. Назарець, Є. М. Васильєв. – К. : Либідь, 2001. – 488 с.
3. Пилинський М. М. Мова сучасної масово-політичної інформації / М. М. Пилинський, Г. М. Колесник, Н. М. Сологуб. – К., 1979. – 252 с.
4. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української літературної мови : Підручник / О. Д. Пономарів // Гол. ред. М. С. Тимошик. – К. : Либідь. 1993. – 248 с.
5. Чабаненко В. А. Стилістика експресивних засобів української мови: Монографія / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – 351 с.

Tetiana Koval

STYLISTIC FIGURES AS SPESIAL MEANS OF EXPRESSION MEDIA TEXT

Researched special syntax that the modern medietext used with the expression, expresivas filed a general characterization of the stylistic figures in newspaper text. Disclosed concepts such as barcelata, silence, pleonasm, tautology, the refrain, the role of stylistic figures, which is the result of a conscious choice, a special calculation of the author to influence the reader. In scientific exploration proved that the stylistic figures is one of the expressive-expressive of the dominant newspaper of the speech, a substantial part of its figurative usage. Furthermore, the use of stylistic figures contributes to the deepening of the content structure of the work.

Key words: stylistic figures, ellipse, inversion, barcelata, silence, pleonazmi, a tautology, refrain.

Татьяна Коваль

СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ФИГУРЫ КАК ОСОБЫЕ СРЕДСТВА ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ МЕДИАТЕКСТА

Исследованы особые синтаксические конструкции, которые в современном медиатексте используют с целью выразительности, экспрессивизации, подано общую характеристику стилистических фигур в газетном тексте. Раскрыты такие понятия, как парцеляция, замалчивание, плеоназм, тавтология, рефрен, проанализирована роль стилистических фигур, что являются следствием сознательного выбора, специального

расчета автора с целью воздействия на читателя. В научном исследовании доказано, что стилистические фигуры является одной из экспрессивно-выразительных доминант газетной речи, существенной частью ее образного словоупотребления. Кроме того, использование стилистических фигур способствует углублению содержательной структуры произведения.

Ключевые слова: стилистические фигуры, эллипс, инверсия, парцеляция, замалчивание, плеоназм, тавтология, рефрен.

УДК [070:659](477)

Ольга Рембецька
(Херсон)

РЕКЛАМНІ ОГОЛОШЕННЯ НА СТОРІНКАХ ХЕРСОНСЬКОЇ ГАЗЕТИ "КОПІЙКА" (1909-1913 РР.)

У статті проаналізовано рекламні оголошення херсонської газети "Копійка", що інформувала читачів про культурно-мистецькі заходи, висвітлювала життя мешканців міста, а також подавала рекламу товарів масового вжитку, нерухомості, приватні оголошення. Здійснено аналіз тематики, побудови, мовних особливостей рекламних оголошень на сторінках видання.

Ключові слова: рекламні оголошення, газетна реклама, послуги, товари вжитку.

Дослідження історії регіональної преси – важливий напрям історико-краєзнавчих, пресознавчих та книгознавчих досліджень. Провінційна преса, віддзеркалюючи особливості суспільно-політичного, економічного та культурного життя краю, слугує додатковим цінним матеріалом вивчення історії України, вона є невичерпним джерелом фактологічного краєзнавчого матеріалу. Виявлення еволюційних процесів формування системи періодичних видань у ту чи ту історичну епоху, з'ясування причин її розвитку чи занепаду, вивчення процесів, які зумовили зміну жанрово-тематичної структури цієї системи, сприяють поглибленню досліджень, дають змогу всебічно розглянути історію місцевої журналістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної проблеми. Пресу Херсонської губернії вивчали та досліджували Д. Белий ("Пётр Иванович Соколов: легенды и были", "Петро Соколов – рідному місту Херсону"), А. Захаров ("Пресса далекая и близкая"), Н. Шушлянікова ("Про створення та життя преси в Херсонській губернії", "Щодо поповнення списку періодичних видань півдня України ХІХ – поч. ХХ ст."), Л. Зелена ("Видано в Херсоні: 1842 – 1942: Кат. Місцевого друку"). Особливо цікавою є серія статей Н. Шушлянікової, присвячена історії виникнення та розвитку преси на території нашої області. У своїй статті "Про створення та життя преси в Херсонській губернії" науковець умовно ділить історію газетярства Херсонщини на три періоди. Вона доступно пояснює культурні передумови та зв'язки явищ загальнодержавного та місцевого характеру, впливаючи місцеву пресу в контекст загальноукраїнської історії журналістики. Цінною є монографія дослідниці Н. Шушлянікової "Розповіді з історії Херсонського краю: монографія" (Херсон, 2003 р.), в якій вона виділила три групи періодичних видань Півдня України (м. Херсон, м. Миколаїв, м. Одеса), визначивши їх місце в історії Херсонського краю.

Однак попри наявні нечисленні дослідження, в яких з'ясовані проблеми походження, становлення і розвитку херсонської преси в контексті історії Південного регіону, поки що відсутній комплексний аналіз періодичних видань Херсонщини першої половини ХІХ століття. Тематика, побудова, мовностильові особливості рекламних оголошень херсонської